

BRØNDBY LUND 3

TAK 1506 Bygherrerapport om den
arkæologiske udgravning

Af Maria Lisette Jacobsen, arkæolog, Kroppedal Museum

Indledning

I forbindelse med en byggemodning foretog Kroppedal Museum en udgravning af et areal beliggende vest for Brøndbyøstervej, grænsende op til Brøndbyskoven i Brøndby Kommune. Før udgravningen fandt sted var området i drift som landsbrugsjord.

Udgravningen fik journalnummeret TAK 1506 og blev navngivet Brøndbylund 3 efter et gammelt stednavn og tidligere udgravninger i området syd for.

Ved udgravningen afdækkedes sporene af mindst 18 treskibede langhuse, to forrådshuse med hævet gulv; "staklader" og flere delvise hegnforløb. Bosættelsen strækker sig i tid fra bronzealder til vikingetid; et spænd på ca. 2000 år.

Derudover blev der også lokaliseret en spændende gravplads fra overgangen mellem ældre og yngre bronzealder; ca. 1.100 – 900 f. Kr. Der blev i alt fundet 18 grave. De to rigeste er såkaldte "stenomsatte behøbe". Herefter følger otte urnegrave og yderligere seks brandpletter. Desuden en yngre jordfæstegrav samt et ligbrændingsted. Stort set alle urner var nedpløjede og medtagede af moderne landbrugsarbejde og kun to kan anses for at være komplette. Flere af gravene indeholdt dragttilbehør i bronze, og en enkelt grav havde et toiletsæt bestående af en pincet og en ragekniv.

Derudover blev der også fundet et "udsmidslag" med potteskår og flintredskaber fra en lille bosættelse, dateret til mellemste bondestenalder, ca. 3.300-3.200 f. Kr., på bredden af et vådområde. De ældste spor på pladsen er dermed fra denne tid, få århundreder efter at agerbruget kom til landet og befolkningen slog sig ned som bønder.

Frem til omkring år 900 e. Kr.; slutningen af ældre vikingetid, blev området benyttet af oldtidens mennesker. Herefter er beboerne formentlig flyttet nordpå, ind til den tidligste del af det nuværende Brøndbyøster.

Kort over arealets placering øst for Brøndbyskoven

År f./e. Kristus

Resultater fra udgravningen

2000

Historisk tid

1000

Vikingetid

Tre langhuse fra ældre vikingetid

Jernalder
500 f. Kr.-850 e. Kr.

To-tre langhuse samt et forrådshus fra yngre romersk jernalder

To langhuse og flere gruber fra romersk jernalder

0

Tre langhuse fra ældre romersk jernalder

To forrådshuse, et langhus og en grav fra ældre jernalder

Et langhus fra førromersk jernalder

1000

Bronzealder
1800-500 f. Kr.

Tre langhuse og 17 grave fra bronzealder

2000

Bondestenalder
4000-1800 f. Kr.

3000

Et udsmidslag fra mellemste bondestenalder

Enkeltfund fra bondestenalder

4000

Byggeri i oldtiden

Der var også før Brøndbylund 3-udgravningen kendskab til fortidsminder i området. Det drejer sig især om flere bosættelser fra yngre bronzealder/førromersk jernalder, som er kommet frem ved undersøgelser 500 m sydøst for udgravningen, bl.a. i 1986 i forbindelse med etableringen af den muslimske gravplads, og i 2004 lidt mere østligt, ved anlæggelsen af støjvolden ved Holbækmotorvejen.

En af urnerne fra gravpladsen. Urnen indeholdt 542 g brændt knoglemateriale og har haft et låg af træ eller læder og øverst en flad sten

Den tidligste fase af selve bebyggelsen ved Brøndbylund skal knyttes til bronzealderen. I denne periode har der ligget en mindre gård som formentlig har opført og benyttet gravpladsen. Gården har bestået af et langhus, et lille forrådshus samt et mindre langhus som har ligget i nærheden af hinanden.

Alle tre bygninger ligger vest for den naturlige forhøjning, som har været udgangspunkt for de fleste af gravlæggelserne på gravpladsen. I de efterfølgende tidsperioder bygges der hen over forhøjningen, formentlig for at udnytte de tørreliggende områder, en udnyttelse af landskabet, som kendes fra det meste af oldtiden. At man har fravalgt at bygge på terrænstigningen i bronzealderen, skal ses i lyset af gravpladsens betydning for indbyggerne.

Ved hjælp af gravemaskinen fjernes mulden, så stolpehuller og grave bliver synlige i undergrunds-jorden

I den efterfølgende periode, førromersk jernalder, er der kun få spor af bebyggelse; et enkelt langhus kan dokumenteres til denne tid. Herefter udvikles bosættelsen med flere gårde med større hovedhuse i ældre romersk jernalder. De naturvidenskabelige undersøgelser kunne afsløre, at et af husene var nedbrændt med en del korn oplagret. På bopladsen var der også spor efter gravede brønde, som har forsynet husholdning og dyr med vand.

I de dybe nedgravninger, hvor man har hentet ler til lerklining af huse og til fremstilling af lerpotter, blev der fundet mange dyreknogler og knuste potter; de typiske spor efter det levede liv i oldtiden.

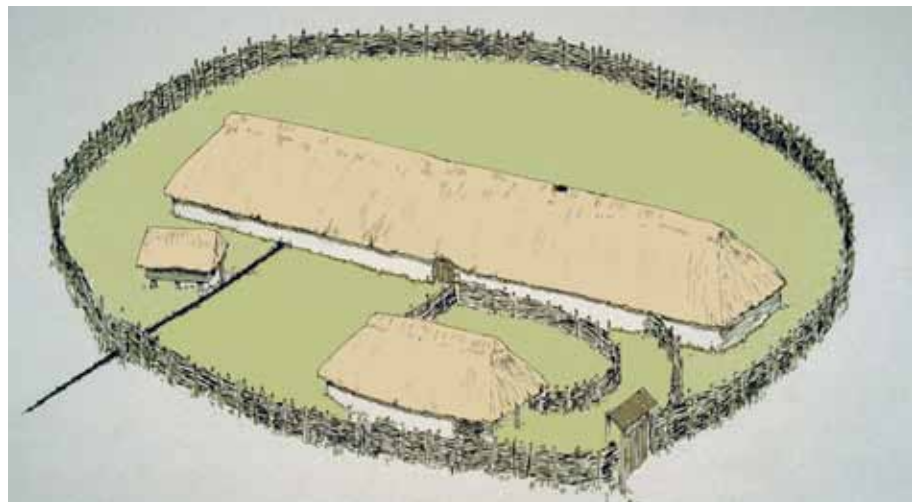
Sporene efter stolperne i ragnesmindegården er malet op med mel, så de lettere kan ses

Hestekæber fra en lertagningsgrube

I slutningen af yngre romersk jernalder ses fire bygninger. En stor hovedgård, bestående af et velbevaret såkaldt "ragnesmindehus"; et stort langhus med et tilhørende mindre langhus og en staklade. Hvorvidt gården kan føres ind i ældre germansk jernalder er usikkert, men det vil blive afklaret, når de naturvidenskabelige dateringer er færdige. I germansk jernalder ses kun én anden bygning, et mindre langhus, som også kan have været en del af storgården.

Bosættelsen er i brug indtil midten af vikingetiden, hvor der har ligget en enkelt gård på pladsen. Gården har bestået af et stort langhus som hovedhus og et lidt mindre langhus som tilhørende bygning. Denne bygning er formentlig genopført i løbet af gårdens levetid. Der løber et dobbelt hegnsforløb som forbinde hovedhuset med den tilhørende bygning.

Eksempel på en gård med hovedhus, mindre bygning og staklade fra jernalderen.

Illustration: Kenneth Paulmann

Gravpladsen

I den mellemste del af bronzealderen har man anlagt en gravplads på en lav forhøjning i landskabet sydøst for den nuværende Brøndbyskov. Gravpladsen er over tid vokset til mindst 18 gravlæggelser, men har i sin udbredelse måske været større og har formentlig forsat mod syd hvor det lave plateau har fortsat sin udstrækning.

I et af stolpehullerne fra langhuset i den samtidige gård blev der fundet brændt knoglemateriale fra et menneske – måske kan der være tale om en rituel ofring i forbindelse med et gravritual eller opførelsen af huset, eller måske har huset haft en særlig funktion i det religiøse liv. Gravpladsen har formentlig ikke været dækket af en samlet høj, men det er meget muligt, at de enkelte grave har haft synlige markeringer i landskabet, f.eks. med større sten eller små tuer.

De døde var mænd, kvinder og børn, hvoraf den yngste var ca. 1 år. På gravpladsen er de gravlagt på flere forskellige måder. Alle er kremeret, med undtagelse af den formodede noget yngre jordfæstegrav, hvor det eneste tilbageværende bevis på den afdøde var en smule ubrændt tandemalje.

Gravformer

Der blev fundet mindst fire typer grave; de såkaldt stenomsatte behøbe, som er små stenkister, hvor de brændte knogler er lagt ned i, ofte samlet i en trækasse eller et stykke skind. Derudover var der urnegrave, hvor de brændte knogler er lagt i lerpotter ofte med låg og brandpletter, hvor de brændte knogler er lagt i en mindre nedgravning i jorden, og endelig jordfæstegraven, hvor det ubrændte lig er lagt i en kisteformet nedgravning.

Brændte knogler og en bronzeknap under udgravning

De stenomsatte behøbe er formentlig de første grave på pladsen, da denne type regnes for den ældste gravform sat overfor de øvrige gravformer til stede på lokaliteten. De stenomsatte behøbe afløser brugen af stamnekister i ældre bronzealder og efterfølges af urner og brandpletter i forskellige udformninger i yngre bronzealder. Om urner og behøbe på pladsen kan siges, at de følger traditionen ved at indeholde ganske lidt trækul, og at det brændte knoglemateriale fremstår omhyggeligt sorteret.

Der blev ved udgravningen også fundet et ligbrændingsted, hvor selve kremeringen af den døde har fundet sted. Om stedet er udtryk for en enkelt handling eller er genanvendt flere gange, kan der desværre ikke gives noget bud på, men oplagt er det, at de brændte knogler, efter kremering, er opsamlet og deponeret i en af de 18 gravlæggelser på pladsen.

Før resultaterne fra de naturvidenskabelige dateringer er færdige, kan en brugsperiode af gravpladsen ikke præciseres nærmere end til tiden omkring mellemste bronzealder. I al fald er gravpladsen opgivet og glemt i ældre romersk jernalder, hvor det første hus bygges hen over plateauet og samtidigt rammer en af urnegravene, hvorfor det må formodes at gravpladsens ikke længere er synligt markeret i landskabet (eller i den kollektive bevidsthed).

Knappen efter konservering

Gravgaver

I flere grave blev der fundet gravgaver i form af dragttilbehør; knapper og spænder af bronze samt en enkelt ragekniv, som er karakteristisk netop for bronzealderen. Fundene er med til at datere gravpladsens brugstid forholdvist præcist til omkring 1.100 – 900 f. Kr. og i de efterfølgende år.

Sammenfatning

Den spændende lokalitet ved Brøndbyskoven rummer en stor mængde information, både med henblik på gravkultur og bebyggelse fra yngre bronzealder frem til tidlig vikingetid. Brandtomten, vil med sine store mængder forkullede korn kunne bidrage med ny viden om jernalderbondens udnyttelse af sine afgrøder og vikingetidshusene giver mulighed for at tegne et billede af den allertidligste landsbydannelse ved Brøndbyøster.

Gravpladsen er unik for Vestegnen og giver indblik i en brydningstid mellem ældre og yngre bronzealder afspejlet i en ændret begravelsesgravkultur, hvor man bevæger sig fra de større stenomsatte grave til de mindre urne- og brandpletgrave.

Fakta om udgravningen

Kroppedal Museums journalnummer:

TAK 1506

Slots- og Kulturstyrelsens j.nr.:

KS j.nr. 15/ 00153

Sted- og lokalitetsnummer:

020202 - 29.

Sted:

Brøndbylund 3. Brøndbyøster sogn, Smørum herred, Københavns amt.

Medarbejdere fra Kroppedal Museum:

Museumsinspektør Maria Lisette Jacobsen (ansvarlig leder og beretningsansvarlig), museumsinspektør

Lotte Reedtz Sparrevohn, museumsinspektør Jonas Hasemann Sigurdsson (daglig leder af prøvegravning), og museumstekniker Kenneth Paulmann og Jan Poulsen (GPS-opmåling).

Andre medarbejdere:

Studerende fra Københavns Universitet: Morten Henneberg Knudsen, Morten Lustrup, Ann Frijda Schmidt, Nikolai Fenger Pedersen og Sara Holm.

I øvrigt deltog:

Lars Nissen gik med metaldetektor.

Entreprenør:

Gravemaskinen blev kørt af maskinfører Bo, Lind & Risør

Naturvidenskabelige undersøgelser:

Foretaget af Afdeling for Konservering og Naturvidenskab på Moesgård Museum (rapport FHM 4296/2382) og Antropologisk Laboratorium, Retsmedicinsk Institut (rapport nr. AS 8/2017).